

Blanketregnskaberne = Øvrighedernes bevillinger 1800ff.

Ulrich Alster Klug - 2012 - ulrich@dannebrog.biz - www.dannebrog.biz

1 Øvrighedernes Bevillinger

Blanketregnskaberne I - Danske Kancelli.

1.1 Definitioner

Approbation er godkendelsen af f.eks. et testaments gyldighed, eller en tilladelse.

Legatar er den, der tillægges arv (tilgodeses) ved et testamente.

Øvrigheden er den øverste myndighed på stedet repræsenterende kongemagten. Dvs. amtmænd, biskopper, herredsfogeder, provster m.v.

Supplikanten er ansøgeren.

Testator er den, der skriver testamente.

1.2 Udvikling på området

Indtil 1803 havde Danske Kancelli forelagt alle familieretlige bevillinger direkte for Kongen, men antallet af ansøgninger var efterhånden vokset, og dertil var det upraktisk for undersåtterne at skulle vente på svar fra Danske Kancelli i København. Derfor lagdes det ved forordning af 1803 ud til amtmændene i Kongens navn at give de familieretlige, kongelige bevillinger.

Amtmændene fik af Kancelliet tilsendt blanketter, der anvendtes ved udfærdigelsen af tilladelserne, og for disse skulle aflægges nøjagtigt regnskab, idet det kostede stempelpenge at ansøge om de kongelige bevillinger. Hvert kvartal indsendte amtmanden til Danske Kancelli et regnskab for det foregående kvartal, og som bilag til dette sendte han selve ansøgningerne med.

1.2.1 Typer af bevillinger, som amtmænd m.v. gav i Kongens navn

Vielsesbreve, der gaves i følgende tilfælde

- brud eller brudgom var for ung (dvs. manden under 25 eller kvinden under 18),
- en separeret / fraskilt person agtede at indgå nyt ægteskab,
- vielse i stuen (hjemme),
- brudefolkene var for nært beslægtede,
- vielsen ønskedes forrettet uden forudgående trolovelse og lysning

NB: Adelen havde indtil 1848 altid ret til vielse uden forudgående trolovelse og lysning.

Begravelsesbreve

- tilladelse til åben begravelse,
- tilladelse til bisættelse i kirken (à la Kongerne i Roskilde).

Tilladelser i forbindelse med skifte

- confirmation på visse testamenter (udtaget til testamentprotokollerne, jævnfør nedenfor),
- tilladelse til hensidden i uskiftet bo,
- tilladelse til skifte ved samfrænder (ophævet 1845).

Tilladelse til skilsmisse (kun nogle skilsmisser)

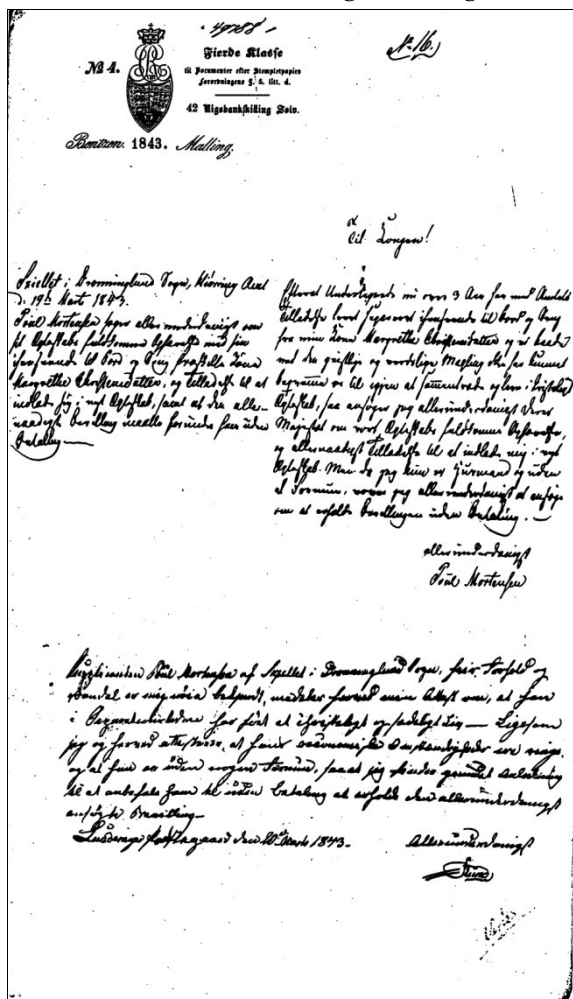
- Fra 1827 kunne der søges skilsmisse gennem amtet.

Tilladelse til udstedelse af proklama i

- dødsboer,
- konkursboer,
- tilfælde af ophør af forretning.

1.2.2 1.1.4 Således benyttes øvrighedernes bevillinger

Øvrighedens bevillinger er fra Danske Kancelli afleveret til Rigsarkivet, hvor de ses i original. - Der findes også film-kopi på RA - De bestilles via DAISY, skriv m-film som arkivserie og led efter Rigsarkivets egne film som arkivserie. - Filmene kan med fordel bruges, når der ønskes taget kopi af dokumenter, der har segl, for originaler med segl må jo ikke fotokopieres.

Figur 1: Ansøgning om skilsmisse fra Poul Mortensen i Skiellet, Dronninglund Sogn, Hjørring Amt, 1843.

Bemærk, at ansøgningen er skrevet på knæppapir, dvs. med spalter, så man har et referat til venstre og selve ansøgningen til højre. Ansøgningen krævede stemplet papir, altså afgift til Staten, men fattige med en formue under 100 Rdl. fik bevillingerne gratis.

1.2.3 De deler sig i følgende rækker af bind og pakker:

Selve regnskaberne med de vedlagte ansøgninger, kaldet: Blanketregnskaberne (Pakker)

De hertil udfærdigede resumeer, der hvert indeholder et register på navn:

- Ekstraktprotokoller 1800-1848.
- Ekstraktprotokoller 1848-1872.

Testamenterne er udtaget og indbundet i særlige protokoller:

- Kancelliets Testamentprotokol 1771-1848.
- Øvrighedernes Testamentprotokol 1812-1848.
- Ægtepagter 1849ff.

Ofte vil skifteprotokoller, folketællinger eller kirkebøger give meddelelse om, at de implicerede personer har fået kongelig bevilling. F.eks. kan det i kirkebogen været angivet, at vielsen fandt sted i stuen, og da kan man straks gå til øvrighedens bevillinger.

- Ekstraktprotokollen

Først bestilles Ekstraktprotokollen for det pågældende år. Forrest i denne findes navnerregisteret, som man leder igennem under det relevante bogstav. Registeret henviser til et folionummer i samme ekstraktprotokol. Ser man under dette, får man at vide, hvad den pågældende fik kongelig tilladelse til, samt datoen for bevillingen. Eftersom ekstrakterne er indskrevet i amtsorden og i kvartalsorden, kan man ved at lede et par sider tilbage altid få at vide, i hvilket amt personen har ansøgt om bevilling. Ekstraktprotokollen omfatter således hele Danmark (på nær Slesvig). - For Slesvig og Holsten skal for perioden 1721-1848 søges i Tyske Kancelli m.v., og ca.1848-1853 under Udenrigsministeriet, 1853-1863 Ministeriet for Slesvig-Holsten-Lauenborg.

Blanketregnskabet

Dernæst bestilles selve blanketregnskabet for det pågældende amt, kvartal og år. Man får en støvet pakke indeholdende flere amters blanketregnskaber for samme kvartal, f.eks. de jydsk amter. Man kalder de bukkede regnskaber med indlagte ansøgninger for læg. Når det rette læg og amt er fundet, ses selve regnskabet igennem. Det er angivet hvem, der har ansøgt og fået bevilling til hvad og hvornår, samt hvor meget de har betalt for det.

Står der gratis betyder det, at boets formue ikke oversteg 100 RbdL., hvilket oprindeligt var grænsen for eftergivelse af stempelafgiften.. Desuden angives et nummer. Dette er ansøgningens nummer: Man kan således straks gå direkte til selve ansøgningerne, der ligger i nummerorden. - N.B.: Nogle ansøgninger kan være kasseret.

Testamentprotokollerne

Testamenter vil være nævnt i ekstraktprotokollerne og i blanketregnskaberne, men er altid udtaget derfra og overført til de indbundne testamentprotokoller.

Bestilling af blanketregnskaberne

Øvrighedens bevillinger bestilles og fås samme dag på Rigsarkivet.

Kancelliets Testamentprotokoller

Mens de for almindelige mennesker testamenter indsendtes gennem amtmanden, og derfor findes i Øvrighedens testamentprotokoller, så indsendte fornemme folk, f.eks. lens- og stamhusbesiddere endnu frem til 1848 deres testamenter direkte til Kanske Kancelli. Disse findes derfor i Kancelliets testamentprotokoller - desuden skulle ægtepagter m.v. også indsendes direkte til Kancelliet, og de findes således også heri. - Protokollerne indeholder de indsendte originaler af dokumenterne, idet suplikanterne fik en bevilling med afskrift af hele dokumentets tekst retur.

Kancelliets testamentprotokol begynder 1770 og omfatter indtil 1812 alle testamenter, som blev indsendt til konfirmation. Register over nævnte testatorer og legatarer findes i vejledningen på RA.

1.1.5 Litteraturhenvisninger

- Fabritius og Hatt: Håndbog i Slægtsforskning, 1960, pag. 140f.
- Vejledende Arkivregistratur, pag. XLI f. + p. 85-86.

1.2 Blanketregnskaber 1848-1948

Familieretslige Bevillinger II - Justitsministeriets 1. kontor, arkivfond 0005.

1.2.1 Udvikling og indhold

Fra 1803 til 1848 varetog Danske Kancelli de familieretslige bevillinger.

De familieretslige bevillinger er i hovedsagen bevillinger vedrørende:

- Skilsmisse,
- Tilladelse til eksekutorbo (arveladeren udnævner ad hoc skiftekommission),
- Adoption,
- Proklama i døds- og konkursboer (indkaldelse af kreditorer i boet).
- Tilladelse for kvinder at være fuldt myndige
- Tilladelse til nyt ægteskab efter skilsmisse
- Tilladelse til ægteskab mellem nært beslægtede (kusineægteskaber tilladt ved lov af 1908).

Disse sager overtoges fra 1848 af Justitsministeriets 1. Kontor. Justitsministeriet er nok mest kendt for at have domstolene under sig, og de familieretslige bevillinger hænger naturligt sammen hermed, idet de ændrer arve- og/eller formue-forholdene i en familie etc.

Fra 1948 blev selve sagsakterne efter endt revision ved Justitsministeriet returneret til amterne, hvorfor sagerne for perioden efter 1948 findes i amtsarkiverne, og til sin tid (fra 2028ff.) kan de ses ved Landsarkiverne.

Amterne gav tilladelserne, men sendte hvert kvartal regnskabet, med akterne i hver sag vedlagt, til ministeriet.

1.2.2 Regnskabernes ordning

Regnskaberne er sorteret amts vis. Inden for amtet finder man frem til det relevante år. Regnskabet er delt efter kvartal, og indenfor kvartalet efter bevillingernes art, altså f.eks. adoptioner og skilsmisser i hver sit afsnit.

Selvom man ikke kender det nøjagtige år, men f.eks. kun kender amt og en årrække, indenfor hvilken en bevilling blev givet, er det alligevel muligt at finde frem til bevillingen.

Indtil 1869 udarbejdede Justitsministeriet en slags centralt register over de givne tilladelser (Ekstrakt-protokollerne).

Materialet består af 3 dele

- 1.a. Ekstraktprotokol-ler 1848-1869 bind
- 1.b. Registre hertil 1848-1869 bind
2. Regnskaberne 1848ff. pakker
3. Selve Sagerne 1848-1948 pakker
4. Gratis Ekspeditioner 1921-32 bind

Ad 1) Indeholder referater af regnskaberne, men er forsynede med navneregistre, så det er let ud fra navnet på personen (adoptivfaderen, de som lade sig skille, den i hvis bo udstedes proklama etc.) at finde frem til, hvilket amt, der har givet bevillingen og hvornår.

For perioden efter 1869 beror ekstrakt-protokol-lerne stadig hos Familiestyrelsen, men der er film af dem under S-film på Rigsarkivet, se næste note.

Ad 2) Selve Regnskaberne. En række pakker for hvert amt. Et regnskab for hvert kvartal indenfor hvert år. Regnskaberne ligger kronologisk.

Ad 3) Ligger ved regnskaberne, dvs. man bestiller blanketregnskabet, og i pakken ligger både regnskabet og sagerne.

Ad 4) Gratis Ekspeditioner: Var ansøgeren uformuende kunne bevillinger tilstedes uden beregning (1921-1932 er disse bevillinger udtaget fra regnskaberne og ligger for sig, men ordnet således: 1) år, 2) kvartal 3) myndigheder.

HUSK: DER ER 75 ÅRS TILGÆNGELIG-HEDSFRIST PÅ DETTE MATERIALE.

For sig, men under samme kontor, ligger Testamenter 1848ff. og Ægtepagter.

1.2.3 Søgning i Daisy.sa.dk

Du kan bestille materialet ved hjælp af Daisy ved søgning på:

Arkivskaber: Justitsministeriet, 1. afdeling, 1. kontor, og

Arkivserie: Blanketregnskab.

På landsarkiverne findes der muligvis en slags kladder i amtsarkiverne. Søg i Daisy ved hjælp af:

Arkivskaber: f.eks. Odense eller Odense amt og

Arkivserie: Blanketregnskab.